

(pokračování ze strany 3)

Co se týče charakteru Žany, věřím, že takové jednání vyvolá v řadě čtenářů pobouření. Žena, která musí denně přemýšlet nad stereotypem, prostě vypne a nepřípouští si, že by na jejím chování mohlo být něco špatného. Bez výčitek svědomí se tomu cele oddá. Neexistuje tady žádná měšťácká morálka, jakkoliv je sex s dítětem přinejmenším diskutabilní. Tady jsou si totiž obě postavy naprosto rovny. Román *Co je ti do toho* není primárně o vzájemném zneužívání. Tohle schéma, které by se na první dobrou v komponování románu nabízelo, Lun-

diaková drze rozbíjí a všechno nabírá jakýsi zlověstný a animální půvab.

Tento vztah nevztah je ve znepokojivém protikladu ke vztahu se synem. Tady bych vyzdvihla skvěle zvládnuté dialogy, které udávají rytmus celému textu. Žana ani jednou nezapřemýšlí nad tím, co by bylo, kdyby nějaká jiná Žana takhle spala s jejím synem. V tomto ohledu je kniha v dobrém slova smyslu šokující a dělá, co podle mě dobrý román dělat má: Má potenciál vyvolat diskusi a otázky. Navíc díky hlavní postavě, která je kontroverzní, může skvěle nasvítit naučenou měšťáckou morálku či pohodlné, bezpečné myšlení. Může se vám hnusit, může vás fascinovat, můžete s ní sou-

cítit, můžete ji milovat, můžete se v ní zhlédnout, můžete ji nepochopit, rozhodně ale po vás nesteče a nezapomenete na ni.

Krom vztahu se tu rozvíjí příběh o samotném Tomovi, který je podezřelou postavou. Je všechno, jen ne nevinná oběť. Vypadá to, že ho týrá otec, hledá náhradní matku (opět přichází na mysl antická evokace), ale něco tady nehraje. Jeho sestra leží v nemocnici, ale on o tom nechce mluvit a na Žaninu přímou otázku, co se stalo, vykřikne: „*Co je ti do toho!*“ Trochu to celé zavání incestem, a to z různých stran, celé je to temné a znepokojivé. Tom Žanu sleduje, nenechá ji být, ve své boudě má divný oltář a Žana podezřele často „náhodně“ potkává

jistého bezdomovce. Nakonec se ukazuje, že zatímco Žana neví nic, Tom ví víc než dost.

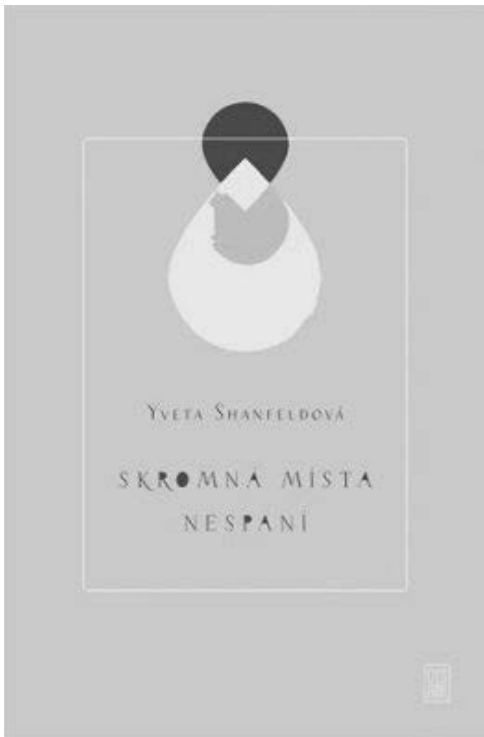
Tato až kriminální zápletka je perfektně vygradovaná, napínává a díky ní je text dobře přístupný i běžnému čtenáři. Přichází ale zklamání, že podezření zůstává podezřením a postava Toma a tajemné události kolem něj nejsou objasněny. Závěr je nejednoznačný, což mě, přiznám se, zklamalo. Ale i tak pro mě zůstalo sdělení knihy silné. Text budí dojem, že by teoreticky mohl mít pokračování. *Co je ti do toho* je nekonvenční román a pro mě rozhodně jeden z možných kandidátů na literární ocenění či minimálně nominaci. ■

RECENZE

TA SKROMNÁ MÍSTA BDĚLOSTI ŽIVOTA

Yveta Shanfeldová:
Skromná místa nespání
dybbuk, Praha 2020, 90 s.

Adam Borzič

Je červnová noc a v její vřelé náručí se celý život jeví intimní, důvěrný. Právě jsem podruhé dočetl sbírku *Skromná místa nespání* básničky Yvety Shanfeldové, letos nominované na Magnesii Literu. Možná se mi to jen zdá, ale mezi přečtenou sbírkou a dnešní niternou nocí cítím podivné spříznění. Celý den měl pro mě meditativní nádech, od rána

jsem prožíval tichou extázi, která spontánně vplynula v tuto noc, kterou prosytila poezie Shanfeldové. Verše v této sbírce totiž také plynou zcela přirozeně, motivy se spontánně přelévají z básně do básně a ani pět oddílů sbírky tento tok nepřehradí.

Jako by nás tato česká básnička žijící v Americe velmi jemným posunkem ruky, gestem, jež by slušelo třeba dávné Li Čching-čao – ta by je ovšem provedla ve stínu smuteční vrby – nebo Anně Achmatovové poté, co o křišťálově zimní noci zvedne náhle zrak osvětlený četbou Puškina u kamen, gestem něžným a současně zcela svrchovaným pozve do sféry vnitřní a blízké, jako je tma čekající za víčky. Ovšem tato důvěrnost, která z tohoto živého meditativního vesmíru tiše sálá, je vyslovována s tak rozechvělou citlivostí, že se přirozeně stává zpěvem každé duše, která tyto nevšedně všední verše čte.

V některých recenzích už zaznělo, že hlas Shanfeldové má v sobě cosi klasického, cosi z jiné doby, kdy ještě básníci důvěřovali v moc slova. Jenže to není nic obstarožního, nic vyčteného nebo kdesi uvízlého v jiných dobách. Nikoli, tato důvěrná klasičnost vyplývá spíše z básnické vize, která je něžná a zároveň troulá. Z jakéhosi původního – jak často rád opakují – orfického citění. Čím víc se náš okolní svět propadá do marasmu, tím silněji oceňují právě tento původní melos, toto hvízdání života, které ve vteřinách času uchopuje zlatou věčnost, a radují se jako malé dítě před malovanou truhlou, na které zpívají modří ptáci, když narazím na takovýto prvotní lyrický hlas. Cítím jsem ho v posledních sbírkách Rajchmana i Stöhra a cítím ho i zde, ve *Skromných místech nespání*. Taková poezie je pro tento svět hojivá.

Toto básnění vyvěrá z tajemného časoprostoru mezi spánkem a bděním, mezi snem a jeho reflexí, a vlastně mezi životem a smrtí, kterou každý člověk, jenž cítí hlubinně, vnímá

v její neuchopitelnosti i naléhavé ne/přítomnosti: „*život řídne / houstne sen // jaké to asi je snést vejce a stát se mandlí / úterý byl den zlatých blesků / žijeme, protože smrt je nepochopitelná.*“ *Ta skromná místa vlnění*, řečeno s básničkou, vyžadují specifický cit pro ticho, neboť „*ticho jsi a v ticho se obrátíš.*“ Protože právě ztišení umožňuje pohybovat se v intimním imaginativním proudu, který nám dává zážrak poezie coby řeč, jež mluví na hraně bytí a nebytí a z tohoto rozhraní se rozlévá do světa. Opakovaně jsem si při četbě této knihy připomínal slova středověkého mystika Mistra Eckharta, že „*ze všech stvořených věcí je Bohu nejpodobnější ticho.*“ Toto ticho je ovšem živoucí a paradoxní, není proto protikladné ke zvukům, k hudbě slov. Je řečí duše, která intuitivně potězkává radikální témata života, smrti, přírody, dětství, lásky a spirituality.

Básně Yvety Shanfeldové se rodí kdesi mezi modlitbou (velmi civilní a velmi básnickou) a přirozeně plynoucí meditací přepadávací nutně za všední řeč a řeč testující. Ostatně autorka si je velmi dobře vědoma, kde její verše vznikají „*v rytmu bušení a tepání / meditate, průchody mezi stavy.*“ V tomto melodickém toku, který se nebojí využívat veškerou orchestrálnost řady básnických dovedností, se čas setkává se svým lidským zrcadlením – a z tohoto setkání se někdy vynořují verše přímo nevýslovně krásné: „*leden / řeka barvy stínu / deset starých slz / a pak ty dny / na nich utrpení světla / a stálé komunikace.*“

Z jakého směru vlastně tahle časovost přitéká? Srdce uchopuje čas jinak, to Shanfeldová ví, ať už mluví o své matce či dceři, ať už evokuje minulost, nebo přítomnost, neboť básnička chce „*jen mluvit se svým srdcem / žít odzadu.*“ Konečně také niterně poznává, že „*přítomnost voní, jako nerozkvetlý zárodek minulosti, / tvrdou tušenou něhou.*“ Obdivuji na její poezii, že přítomnost u ní někdy znamená čistou identifikaci, subjekt a objekt mizí,

což je známkou záblesku osvětlené mysli – ale jak tlumeně něžným jazykem toto *satori* vypoovídá! O tom svědčí třeba tyto nádherné verše, které ani omylem nelze nazvat ornamentální (je třeba si je totiž šeptat): „*chtěla jsem si číst a místo toho jsem stála u okna / a četla si vločky / tichopád / bílých pohybů / tála jsem.*“

V důvěrné intimní řeči této sbírky je tolik autentické spirituality, duchovnosti, která se všech skutečností života, od nepatrných každodenních výjevů a vjemů po závažné existenciální otázky, zahrnující i nepřítomnost blízkých a smrt, zmocňuje pokorně, ale současně se zranitelnou odvahou. Tato spiritualita je s láskou, protože, jak věděl i starý moudrý feťák W. S. Burroughs před smrtí, láska je nakonec jedinou adekvátní odpovědí na mysterium života. Shanfeldové hymnus na lásku tak zahrnuje celek života: „*Za vším láska: za strachem, nenávisť, odporem, za sladkostí, slastí, bledá za snahou, zoufáním, selháním, za zeleným schodištěm paneláků zablácenou alejí, za steskem, zapomněním, za každým malým jměním, za přemi v přibuzenstvu, za každým nepokojným pokojem, na každé kuchyňské plotně, za třenicemi, sestřenicemi, za obrazárnami podél bazaru, láska, láska prohřátá jako / čerstvý chléb, chlév hřmí nad hřebeny hor.*“

A tato láska je plodem víry, která se ptá po všem viditelném i neviditelném, a toto rozechvělé ale současně bdělé tážení prozařuje přítomnost básnického vidění: „*ptám se opatrně, co znamená nebyť / patrně totéž, co být / na vše nezodpověditelné se táži [...] co je víra, když ne vír / vítr utišený na čas / přítomnost svítící si na cestu.*“

Díky této tážící víře je mi s poezií Yvety Shanfeldové bytostně dobře, i když nesmlčuje ani jednu hlásku žalu, kterou existence vydává. Tato skromná místa radikální lidské bdělosti jsou ryzí poezii. Hluboce se raduji, že tento zjitřený básnický hlas, plný něhy a tajemství, v české poezii máme! ■

JEŽÍŠEK NA BICYKLU

Tadeáš Šíma: Na kole přes Afriku
Host, Brno 2020, 328 s.

Jakub Grombří

Tadeáš Šíma (narozen roku 1992 v Prachaticích) urazil na své cestě Afrikou z Tangueru do Kapského Města více než třináct tisíc kilometrů – z toho většinu trasy absolvoval sám a na bicyklu – a projel při ní patnáct zemí, pokud ovšem započítáme i spornou Západní Saharu. V knize, kterou o tomto putování napsal, se prezentuje jako svérázný vagabund, vybavený násadou od krumpáče v roli osobního talismanu, poslouchající za jízdy ze sluchátek Franka Zappa a chránící se před zločinci i před tropickým sluncem silně zanedbaným zjevem, který přiměje jednu kolemjdoucí Afričanku až k překvapenému výkřiku: „*Jesus on a bike!*“

Autor ví, že jeho africké zápisky jen stěží mohou konkurovat velkým jménům jako Vladimír Plešinger, Pavla Jazairová, nebo dokonce dvojice H + Z, sází tedy na bezprostřednost zážitků a na přístup hospodského kumpána, který si na nic nehraje. O své cestě vypráví se sympatickou sebeironií, neskrývá strach a pochybnosti, které ho o samotě přepadají, ani svou nešikovnost při nezbytných opravách kola, choulavostivě zažívající ústrojí, chabou jazykovou vybavenost nebo třeba slabost pro alkohol, hašíš a vlnadné domorodky.

Sarkasticky konfrontuje romantické představy zelenáčů s každodenní africkou realitou. Vyhýbá se velkoměstům a profláknutým turistickým destinacím, neboť tuší, že člověk směřuje přes všechny dálky hlavně k sobě samému. Jako osamělý cestovatel bez itinerářů a předsudků má štěstí na setkání se

zajímavými lidmi a i z četných nepříjemných situací se mu vždy podaří nějak vyvázat. Pracuje v marocké továrně na zpracování soli, setkává se s angolským šampiónem v cyklistice, se šamany, gangstery, ochránci divoké zvěře i senegalským odborníkem na husitské války. Je dobrodruh, ale nikoli hazardér, navzdory okázalé prostomyslnosti se projevuje také jako člověk velmi sečtělý a s řadou originálních myšlenek.

Tadeáš Šíma, jak několikrát zdůrazňuje, je graduován v oboru plánování a řízení krizových situací, přesto si občas počíná velmi bezstarostně, což je ostatně v Africe mnohdy výhodné: „*Na angolské ambasádě v Pointe-Noire si vyzvedávám vícestupové vízum. Celý proces urychlí fakt, že neumím portugalsky a nikdo za přepážkou se se mnou nechce zdržovat při překládání podmínovacích vět o úplatcích do češtiny.*“

Jeho přístup je celkově punkový: Místo GPS používá papírové mapy, přespává ve stanu a živí se převážně ovocem natrhaným u cesty. Je pábitemlem z rodu Eskymo Welzla, jehož plebejský pohled příjemně kontrastuje se serióznějšími cestopisy. Snaží se čtenáře pobavit, i když nikoli za každou cenu. Smysl pro recesi osvědčuje například udáváním vzdáleností nikoli v kilometrech, ale ve vlastní jednotce nazvané „třešňák“ (odvozené od cesty z autorova prachatického bydliště na chalupu v Třešňově Újezdci) a že v úředních formulářích wpisuje do kolony zaměstnání různé bizarní profese, například v Mau-

ritánii s její přísnou prohibicí se vydával za sládku.

Knihy je mezi cestopisy neobvyklá absencí fotografického doprovodu, ten však plně nahrazují autorovy mile naivní kresby. Je nutno přiznat, že o navštívených zemích se z knihy nic převratného nedozvíme. Celkově nemá Šíma kniha větší ambice než být četbou oddechovou, ale rozhodně nikoli podbízivou. Nesnaží se čtenáře oslnit svojí erudicí, nepředvádí senzace a rekordy. Ironizuje Evropany, pro které je Afrika především jeden obrovský problém, který jen čeká na jejich osvětlená řešení. Nezamlčuje charakteristické problémy rozvojových zemí, jako je bída, násilí, korupce nebo devastace přírody, ale také je příliš nerozvádí. Více ho zajímají obyčejní lidé a jejich životy plynoucí stranou masmediální pozornosti, takže bez zábrán klábosí s rybáři, dřevaři nebo ženami prodávajícími u cesty omelety. Takto například popisuje obyvatele Burkiny Faso: „*Lidé tady nemají s ničím problémem, polehávají ve stínu, jedí zralé ovoce a vše pro ně má řešení. Jedná se o další z mávajících národů. Ve vesnicích je vidět chudoba, je však znát pouze navenek člověka. Uvnitř jsou místní lidé bohatší než leckterý oligarcha. Dobrota, kterou lze rozpoznat v jejich upřímných očích, se jen tak nevidí.*“

A také čas strávený četbou Šímovy knihy plyne tak nějak po africku; je sice poněkud prolekaný, ale rozhodně ne promarněný. ■